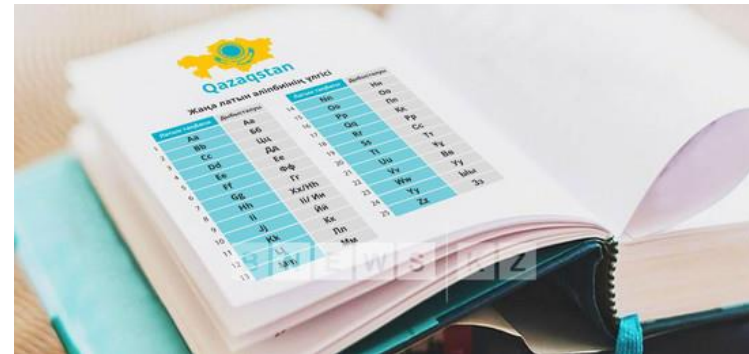

Тайынша орталықтандырылған кітапханалық жүйесі
Әдістемелік – библиографиялық бөлімі
Тайыншинская централизованная библиотечная система
Методико – библиографический отдел

Латын - уақыт талабы

Латиница - веление времени

Составитель: Библиограф ЦБС Байкадамова С.С.

Контакты:

E-mail: saulebaikadamova@bk.ru

Тел: 871536-21-2-86.

Ұсынылатын көрсеткіш
Рекомендательный указатель

Тайынша, 2018 ж.

Құрастырушыдан

Сіздердің назарларыңызға «Латын алфавиті – уақыт талабы» атты нұсқаулық көрсеткішті ұсынып отырмыз, мұнда қазақ алфавитінің латын қарпіне көшуі туралы материалдар бар. Көрсеткіш ағылшын тілін және Интернет тілін өте жақсы білуге қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді, кітапхана пайдаланушылары үшін көрнекілік түсіндіріп тарату болады. Көрсеткіш пайдаланушылардың көпшілік ортасы үшін арналады.

От составителя

Предлагаем вашему вниманию **рекомендательный указатель «Латиница – веление времени»**, который содержит материал о переходе казахского алфавита на латинскую графику. Указатель позволит повысить интерес к лучшему изучению английского языка и языка Интернета, станет наглядной популяризацией для пользователей библиотеки. Указатель предназначен для широкого круга пользователей.

БАҚ жарияланым Публикации в СМИ

1. Абасилов, Аман. Әліпби ауыстыру- тілді түзету [Мәтін]. // Егемен Қазақстан. - 2017. - 13 қазан
2. Бейіспай, Саясат. Жаңа әліпби һәм тәжірибе [Мәтін]. // Айқын. - 2017. - 7 қазан
3. Ерғалиев, Жабал. Жаһандандудың ендігі «Тілі» - білім [Мәтін]. // Тайынша таңы. - 2017. - 20 қазан
4. Жанысова, Ләйла. Латынға көшу- көптің қалауы [Мәтін]. // Солтүстік Қазақстан. - 2017. - 21 сентабры
5. Мырзахмет, Нұрсұлу. Латын әліпбиі – жаңа көшке бастар керуенбасы [Мәтін]. // Айқын. - 2017. - 16 қыркүйек
6. Нұрмұратов, Серік. Латын әліпбиіне көшкен түркі елдері қандай өткелдерден өтті? [Мәтін]. // QAZAQSTAN ZAMANY. - 2018. - 22 ақпан
7. Омарбеков, Талас. Өркениет ағымына жетелейтін тарихи шешім [Мәтін]. // Егемен Қазақстан. - 2017. - 22 қыркүйек
8. Оспанов, Кемел. Халықтың басты қазынасы [Мәтін]. // К. Оспанов. // Солтүстік Қазақстан. - 2017. - 16 қыркүйек
9. Сейіл, Айгүл. Латын әліпбиіне көшудің көкжиегі сараланды [Мәтін]. // Егемен Қазақстан. - 2017. - 15 қыркүйек
10. Тайжан, Бақтияр. Әліпбиді ауыстыру- руханиятымыздың тәуелсіздігі [Мәтін]. // Егемен Қазақстан. - 2017. - 15 қыркүйек
11. Тасболат, Кәмшат. Латын әліпбиі: әлемдік тәжірибе қандай? [Мәтін]. // Айқын. - 2017. - 28 қазан Тұрысбеков, Зауытбек. Бар қазақтың басын қосатын жазу [Мәтін]. // Айқын. - 2017. - 28 қазан
12. Тәшетова, Айгүл. Заманға лайық қадам [Мәтін]. // А. Тәшетова. Тайынша таңы. - 2017. - 10 қараша
13. Төрежан, Қайыржан. Латын қарпінде жазылған тарихи құжаттар [Мәтін]. // Айқын. - 2017. - 4 қазан
14. Тілешов, Ербол. Тілді түлетудің тұғырнамасы [Мәтін]. // Егемен қазақстан. - 2018. - 12 ақпан
15. Мамбетов, Лев. Реформа, продиктованная временем [Текст]. // Северный казахстан. - 2017. - 16 сентабры
16. Мамбетов, Лев. Реформа языка- процесс закономерный [Текст]. // Северный Казахстан. - 2017. - 21 сентабры

ЖАҢА ҚАЗАҚ ӘЛІПБИІ

№	Әріп	Дыбыс	№	Әріп	Дыбыс	№	Әріп	Дыбыс	№	Әріп	Дыбыс
1	A a	[a]	9	H h	[x] [h]	17	N' n'	[n]	25	C' c'	[ç]
2	A' a'	[ə]	10	I i	[i]	18	O o	[o]	26	T t	[t]
3	B b	[b]	11	I' i'	[и] [й]	19	O' o'	[ə]	27	U u	[y]
4	D d	[d]	12	J j	[ж]	20	P p	[p]	28	U' u'	[y]
5	E e	[e]	13	K k	[к]	21	Q q	[к]	29	V v	[в]
6	F f	[ф]	14	L l	[л]	22	R r	[p]	30	Y y	[ы]
7	G g	[г]	15	M m	[м]	23	S s	[c]	31	Y' y'	[y]
8	G' g'	[ғ]	16	N n	[н]	24	S' s'	[ш]	32	Z z	[з]

ДӘЙЕКШІ АРҚЫЛЫ 9 ДЫБЫС ТАҢБАЛАНДЫ

№	Латынша	Кирилше	Транскрипциясы
1	A' a'	[ə]	ə
2	G' g'	[ғ]	ғы
3	N' n'	[н]	ың
4	I' i'	[и] [й]	ый / ий, й
5	O' o'	[ə]	ө
6	S' s'	[ш]	ш
7	C' c'	[ч]	чы
8	U' u'	[y]	у
9	Y' y'	[y]	ұу / уу, у

Дәйекші – әріптің оң жақ жоғарғы тұсына қойылатын үтір немесе штрих түріндегі орфографиялық әмбебап белгі. Бұл нұсқада қазақ тілінің дыбыстық жүйесіне тән дыбыстар дәйекші арқылы таңбаланды.

*Латыншаға көшудің терең
логикасы бар. Бұл қазіргі заманғы
технологиялық ортаның,
коммуникацияның, сондай-ақ,
XXI ғасырдағы ғылыми және білім
беру процесінің ерекшеліктеріне
байланысты.*

Н.Ә. Назарбаев

«Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» так обозначена программная статья Президента Республики Казахстан Нурсултана Назарбаева.

–Глава государства обозначил шесть конкретных проектов, которые станут повесткой дня на ближайшие годы. Начало их реализации запустит процессы модернизации. В числе «локомотивов» модернизации общественного сознания находятся: проект поэтапного перехода казахского языка на латиницу; – проект «Новое гуманитарное знание. 100 новых учебников на казахском языке»; – проект «Туған жер»; – проект «Сакральная география Казахстана»; – проект «Современная казахстанская культура в глобальном мире»; – проект «100 новых лиц Казахстана».

Переход казахского языка на латиницу упростит интеграцию в современное научно-образовательное, технологическое и деловое пространство. Самое главное – даст толчок модернизации государственного языка.

Во-первых, это облегчит изучение английского и других мировых языков, использующих латинский алфавит.

Во-вторых, это станет частью парадигматического сдвига, важного для модернизации сознания носителей языка.

В-третьих, это даст ощущение причастности к современной мировой культуре. Так в свое время произошло с турецким и другими языками.

Қазақстан Республикасының
Президенті
ЖАРЛЫҚ

Президент
Республики Казахстан
У К А З

Қазақстан Республикасы Президенті мен Үкіметі
актілерінің жинағында және республикалық
баспасөзде жариялануға тиіс

**Қазақ тілі әліпбиін
кириллицадан латын графикасына көшіру туралы**

Қазақ тілі әліпбиінің кириллицадан латын графикасына көшірілуін қамтамасыз ету мақсатында **ҚАУЛЫ ЕТЕМІН:**

1. Қоса беріліп отырған латын графикасына негізделген қазақ тілі әліпбиі бекітілсін.

2. Қазақстан Республикасының Үкіметі:

Қазақ тілі әліпбиін латын графикасына көшіру жөніндегі ұлттық комиссия құрсын;

қазақ тілі әліпбиінің 2025 жылға дейін латын графикасына кезең-кезеңімен көшуін қамтамасыз етсін;

осы Жарлықты іске асыру жөнінде өзге де, соның ішінде ұйымдастырушылық және заңнамалық сипаттағы, шаралар қабылдасын.

3. Осы Жарлықтың орындалуын бақылау Қазақстан Республикасы Президентінің Әкімшілігіне жүктелсін.

4. Осы Жарлық жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасының
Президенті

Н.Назарбаев

Астана, Ақорда, 2017 жылғы 26 қазан

№ 569

№	Әдістің түрі	Анықтамасы	Мысалы
1	<i>Диакритика</i>	(грек. ажыратушы) – әріптерге әртүрлі сызық пен белгілер қосу арқылы ұқсас дыбыстарды ажырату әдісі (Ää, Öö, т.б.).	Örkeniet Törağa Таңsolpan
2	<i>Дәйекші (апостроф)</i>	әріптің оң жақ жоғарғы тұсына берілетін үтір немесе штрих түріндегі орфографиялық әмбебап белгі. Бұл – жеке әріп емес, әріпті толықтыратын арнайы белгі (A'a', O'o').	A'lippe Biryng'ai' A'n'gime
3	<i>Диграф</i>	(грек. екі рет) – бір дыбысты білдіру үшін қолданылатын екі әріптен құралған таңба (Ae/ ae, Oe/ oe).	Aelem uekimet zhanggyruw

на арабском языке, украшая их страницы рисунками, выполненными нередко на высоком художественном уровне.

1912 год. А. Байтурсынов в целях адаптации казахской письменности на основе арабской графики к требованиям того времени осуществил ее реформирование, дав возможность пользоваться ею миллионам казахов, живущим за границей. Новый алфавит, получивший название «Жаңа емле» («Новая орфография»), до сих пор применяется казахами, живущими в Китае, Афганистане и Иране. В то же время, по мнению исследователей и общественных деятелей того периода, арабское письмо (народное название «Төте жазу»), сыграв свою значимую роль в развитии казахского языка, в начале XX века исчерпало свой потенциал.

С 1929 года на территории Казахстана вводится новый латинизированный алфавит – «Единый тюркский алфавит». Письменность на основе латиницы просуществовала до 1939 года, и через 11 лет латиницу сменил кириллический алфавит. В 1940 году был принят Закон «О переводе казахской письменности с латинизированной на новый алфавит на основе русской графики».

ДИАКРИТИКА

Ää

[Әә]

Jaqsı älipbiy tilge šaq bolu kerek. Ölsenbey tigilgen o jer bü jer boyğa juwıspay, qolbırap, solbırap turğan keñ kiyim siaqtı artıq äripteri köp älipbiy de qolaysız...

ДӘЙЕКШІ

О'о'

[Өө]

Jaqsı a'lipbi' tilge s'aq bolu kerek. O'ls'enbei' tigilgen o jer bu jer boi'g'a juyspai', qolbyrap, solbyrap turg'an ken'ki'im si'aqty artyq a'ripteri ko'p a'lipbi' de qolai'syz...

ДИГРАФ

Ue ue

[Үү]

Zhaqsı aelipbij tilge shaq bolu kerek. Oelshenbey tigilgen o zher bu zher bojgha zhuwyspaj, qolbyrap, solbyrap turghan keng kijim syjaqty artyq aeripteri koep aelibbij de qolajsyz...

Қазақстан Республикасының
Президенті
ЖАРЛЫҚ

Президент
Республики Казахстан
УКАЗ

Подлежит опубликованию в Собрании актов
Президента и Правительства Республики
Казахстан и республиканской печати

О переводе алфавита казахского языка с кириллицы на латинскую графику

В целях обеспечения перевода алфавита казахского языка с кириллицы на латинскую графику **ПОСТАНОВЛЯЮ:**

1. Утвердить прилагаемый алфавит казахского языка, основанный на латинской графике.
2. Правительству Республики Казахстан:
образовать Национальную комиссию по переводу алфавита казахского языка на латинскую графику;
обеспечить поэтапный перевод алфавита казахского языка на латинскую графику до 2025 года;
принять иные меры по реализации настоящего Указа, в том числе организационного и законодательного характера.
3. Контроль за исполнением настоящего Указа возложить на Администрацию Президента Республики Казахстан.
4. Настоящий Указ вводится в действие со дня его опубликования.

Президент
Республики Казахстан

Н.Назарбаев

Астана, Акорда, 26 октября 2017 года

№ 569

УТВЕРЖДЕН
Указом Президента
Республики Казахстан
от 26 октября 2017 года
№ 569

АЛФАВИТ
казахского языка, основанный на латинской графике

№	Написание	Звук	№	Написание	Звук
1	A a	[a]	17	N' n'	[ŋ], [ŋɢ]
2	A' a'	[ə]	18	O o	[o]
3	B b	[b]	19	O' o'	[o]
4	D d	[d]	20	P p	[p]
5	E e	[e]	21	Q q	[q]
6	F f	[f]	22	R r	[r]
7	G g	[g]	23	S s	[s]
8	G' g'	[ɣ]	24	S' s'	[ʃ]
9	H h	[x], [h]	25	C' c'	[ç]
10	I i	[i]	26	T t	[t]
11	I' i'	[ɨ], [ɨ̞]	27	U u	[ʉ]
12	J j	[ʒ]	28	U' u'	[y]
13	K k	[k]	29	V v	[v]
14	L l	[l]	30	Y y	[ɣ]
15	M m	[m]	31	Y' y'	[y]
16	N n	[n]	32	Z z	[z]

**ЛАТЫН
ЭЛІПБИІ**
[latın əlipbiyi]

Ел – бүгінгілі,
менікі – ертең үшін.

• el – бүгүңшіл,
meniki – erteñ üşün.
• A.Baytursunulu

Немного об истории развития казахской письменности

Величайшее изобретение народа – письменность. Она позволяет аккумулировать весь накопленный обществом опыт и передавать его последующим поколениям. Письменность формирует национальные коды и снимает временные и пространственные границы общения. Казахский язык в процессе своего развития неоднократно изменял свою графику, адаптируясь к требованиям конкретного исторического периода.

В VI–VII веках древние тюркские народы – предки, в том числе и современных казахов, использовали древнетюркское руническое письмо, известное в науке как орхоно-енисейское письмо. Это один из древнейших типов буквенного письма.

Один из ранних памятников такой письменности был обнаружен в 1896–1897 годах в Казахстане близ Аулие-Ата (ныне город Тараз). Там было найдено 5 камней с древнетюркскими надписями. А в 1940 году в Восточном Туркестане были обнаружены хорошо сохранившиеся 4 рукописи древнетюркского письма середины VIII века. Вплоть до XV века тюркский язык был языком межнационального общения наибольшей части Евразии. Например, при монгольских ханах Батые и Мунке все официальные документы в Золотой Орде, международная переписка, помимо монгольского, велись и на тюркском языке.

С приходом на территорию современного Казахстана ислама, начиная с X века, происходит переход на арабскую графику, использовавшуюся вплоть до начала XX века. Важным фактором перехода казахского языка на арабскую графику являлось расширение ее использования на международном уровне. Арабское письмо применялось в Казахстане в духовных и светских школах, а также в официальной переписке, так как арабский язык являлся языком международного общения. Его красивым орнаментом украшали здания, ученые и поэты писали свои труды